

SAIMAAN AMMATTIKORKEAKOULU
Liiketalous, Lappeenranta
Kansainvälisen kaupan koulutusohjelma
Venäjänkauppa

Antti Mölsä

**VENÄJÄN TALOUDEN KEHITYS JA
VENÄLÄISTEN MATKAILU SUOMEEN VUOSINA
1998–2008**

Opinnäytetyö 2009

TIIVISTELMÄ

Antti Mölsä

Venäjän talouden kehitys ja venäläisten matkailu Suomeen vuosina 1998–2008, 29 sivua

Saimaan ammattikorkeakoulu, Lappeenranta

Liiketalous, Kansainvälinen kauppa

Venäjänkauppa

Opinnäytetyö 2009

Ohjaaja: Minna Ikävalko

Opinnäytetyön aiheena on Venäjän talouden kehitys ja venäläisten matkailu Suomeen vuosina 1998–2008. Tutkimuksen tavoite on kertoa Venäjän talouden kehittymisestä ja sen vaikutuksesta venäläisten matkailuun Suomeen.

Vuonna 1998 Venäjä kohtasi talouskriisin. Hiljalleen vuosien kuluessa Venäjän talous koheni, kunnes taas kymmenen vuotta myöhemmin ensimmäisestä talouskriisistä Venäjä on mukana koko maailmaa koskevassa talouskriisissä. Venäjän talous on kasvanut voimakkaasti vuoden 1998 jälkeen. Siihen ovat vaikuttaneet korkeat raaka-aineiden hinnat ja parantunut talouspolitiikka.

Venäjän valtion taloudellinen tilanne on vaikuttanut venäläisten matkustusinnostukseen. Valtion talouskasvu on kohottanut kansalaisten keskipalkkaa ja sitä kautta ostovoimaa. Etenkin keskiluokan ostovoiman kasvu on vaikuttanut matkailuun, sekä matkustajamäärien kasvuna, että käytetyn rahan lisääntymisenä.

Opinnäytetyö on teoreettinen kirjoituspöytä tutkimus eikä siinä ole empiiristä aineistoa. Tutkimusongelmiin vastaukset löytyvät valmiista aineistosta ja kirjallisuudesta. Tutkimusstrategia on selittävä tutkimus.

Asiasanat: Venäjä, talous, BKT, matkailu, rahankäyttö

ABSTRACT

Antti Mölsä

Economic Development in Russia and Russian Tourism to Finland in 1998-2008

Saimaa University of Applied Sciences, Lappeenranta

Degree Programme in International Business

Russian trade

Bachelor's Thesis 2009

Instructor: Minna Ikävalko

The subject of the thesis was economic development in Russia and Russian tourism to Finland in 1998-2008. In the thesis the economic development in Russia and how it has affected tourism from Russia to Finland were discussed.

In 1998 there was a financial crisis in Russia. As the years went by, Russian economy improved. Ten years later from the first crisis, Russia is again involved in the new financial crisis that now affects the whole world. Russian economy has grown heavily after the year 1998. The reasons for that are high prices in raw materials and an improved economic policy.

The economic situation of the government in Russia has influenced traveling of the Russians. Economic growth has increased Russians' average salary and purchasing power. Particularly the increased purchasing power in the middle-class has affected the Russian tourism in Finland. The number of passengers has grown and the amount of money that passengers have spent has also grown.

The thesis is theoretical and there is no empirical study in it. The answers to the research problems were found in literature. The research strategy was an analytical study.

Keywords: Russia, economy, GDB, tourism, spending money

SISÄLTÖ

1 JOHDANTO	5
1.1 Perustelut aiheen valinnalle	5
1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset.....	6
1.3 Tutkimusongelmat	6
1.4 Tutkimusmenetelmä	7
1.5 Viitekehys	7
2 VENÄJÄN TALOUS JA MATKAILU SUOMEEN 1998–2008	9
2.1 Talouskriisi vuonna 1998	9
2.2 Vuodet 1999–2002	12
2.2.1 Talouden kasvu kriisin jälkeen	12
2.2.2 Talouskasvun vaikutukset kansalaisiin	15
2.3 Vuodet 2003–2007	17
2.3.1 Öljyn hinnan nousu	17
2.3.2 Matkailijamäärän kasvu	19
2.3.3 Tasainen talouskasvu	20
2.4 Talouskriisi 2008 - 2009.....	21
3 JOHTOPÄÄTÖKSET	25
KUVAT	27
KUVIOT	27
TAULUKOT	27
5 LÄHTEET	28

1 JOHDANTO

Työn tarkoituksena on tutkia Venäjän taloudellisen tilanteen kehitystä vuosina 1998–2008 ja sen vaikutuksia venäläisten Suomen matkailuun. Venäjällä on tapahtunut paljon noina vuosina, esimerkiksi taloudellisia ja poliittisia konflikteja, ja on mielenkiintoista tietää, mistä ne ovat johtuneet ja miten ne ovat vaikuttaneet Suomeen matkailevien venäläisten määrään.

Venäjä on suhteellisen nuori valtio. Neuvostoliitossa hajosi vallankumouksen myötä vuonna 1991. Neuvostoliiton hajoamisen aikana tehtiin talousuudistuksia, valtion yrityksiä yksityistettiin ja markkinoita ja kaupankäyntiä vapautettiin. Tämän seurauksena valtion talous romahti. Vuonna 1998 Venäjä kohtasi talouskriisin. Hiljalleen vuosien kuluessa Venäjän talous koheni, kunnes taas kymmenen vuotta myöhemmin ensimmäisestä talouskriisistä Venäjä on mukana koko maailmaa koskevassa talouskriisissä.

Venäläisten matkailu Suomeen on kasvanut tasaisesti vuodesta 1998 eteenpäin. Suomi on Venäjällä suosittu matkailukohde varmasti siitä syystä, että Suomi on sen naapurimaa ja yhteistä historiaa ja rajaa on paljon. Venäjällä on kyllä enemmän yhteistä rajaa entisten IVY-maiden kanssa, mutta ne eivät ole niin suosittuja matkakohteita kuin Suomi. Luulen, että venäläisiä matkailijoita houkuttelee Suomeen puhtaus, tavaroiden ja tuotteiden laatu ja eräänlainen eksoottisuus, länsimaalainen kulttuuri. Tässä työssä käsittelen sitä, miten matkailu Suomeen on muuttunut. Selvitän sitä tutkimalla matkailijamäärien ja rahankäytön muutoksia vuosien 1998–2008 aikana.

1.1 Perustelut aiheen valinnalle

Olen kiinnostunut Venäjän taloudellisesta tilanteesta ja vaikka sitä olemmekin koulussa opiskelleet, toivon tämän opinnäytetyön kautta saavani tarkemman käsityksen Venäjän talouden vaiheista. Aion tulevaisuudessa mahdollisesti työskennellä Venäjällä ja haluan senkin vuoksi tietää, mitä Venäjän taloudessa

on lähivuosien aikana tapahtunut. Parhaillaan työskentelen Pietarin pääkonsulaatissa viisumiosastolla. Viisumihakemusten määrä kertoo venäläisten matkailusta Suomeen, mutta erityisen kiinnostavia ovat tekijät, jotka vaikuttavat viisumihakemusten määrään. Kuinka kauan Suomi pysyy kiinnostavana matkakohteena venäläisille? Näkyykö Venäjän nykyinen talouskasvu viisumihakemusten määrässä? Uusrikkaiden venäläisten matkailu ja kulutus puhuttaa paljon Suomessa, mutta usein unohtuu, että ilman heitä usea matkailuyritys maassamme olisi pulassa. Ehkä venäläisten palveluun pitäisi sijoittaa siis vieläkin enemmän.

1.2 Tutkimuksen tavoitteet ja rajaukset

Opinnäytetyöni aihe on Venäjän talouden vaikutus venäläisten Suomen matkailuun vuosina 1998–2008. Tavoitteena on selvittää Venäjän taloudellisen tilan muutosta sekä siihen vaikuttaneita syitä. Tämän lisäksi selvitän myös, millaisia vaikutuksia taloudella on ollut venäläisten matkailuun Suomeen. Valitsin vuodet 1998–2008 tarkastelun kohteeksi, sillä noina vuosina Venäjällä koettiin talouskriisejä. Vuonna 1998 Venäjällä oli oma valtionsisäinen kriisi ja kymmenen vuotta myöhemmin Venäjä on osa kansainvälistä talouskriisiä.

1.3 Tutkimusongelmat

Tutkimusongelma on: Miten Venäjän talouden muutos on vaikuttanut venäläisten matkailuun Suomeen vuosina 1998–2008?

Osaongelmat:

- Mitkä asiat ovat vaikuttaneet Venäjän talouteen?
- Miten venäläisten varallisuus on kehittynyt?
- Miten venäläisten matkustaminen Suomeen on kehittynyt?

1.4 Tutkimusmenetelmä

Tutkimuksen tavoite on kertoa Venäjän talouden kehittymisestä ja sen vaikutuksesta venäläisten matkailuun Suomeen. Tutkimusstrategia on selittävä tutkimus. Etsin selitystä tilanteelle tai ongelmaan, tavallisimmin kausaalisten suhteiden muodossa (Hirsjärvi, Remes & Sajavaara 2004, 129). Opinnäytetyö on teoreettinen eikä siinä ole empiiristä aineistoa. Työ on niin sanottu kirjoituspöytä tutkimus. Tutkimusongelmiin vastaukset löytyvät valmiista aineistosta ja kirjallisuudesta. Aineistona olen käyttänyt pääasiassa Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitoksen, BOFITin, julkaisuja. BOFIT on siirtymätalouksiin erikoistunut tutkimuslaitos, joka seuraa ja analysoi muun muassa Venäjän taloutta. Sen lisäksi aineistona olen käyttänyt Matkailun edistämiskeskuksen ja Tilastokeskuksen tilastoja.

Rajahaastattelututkimukset, joita olen käyttänyt aineistona, ovat Matkailun edistämiskeskuksen tilaamia ja rahoittamia. Taustavaikuttajana toimii Työvoima- ja elinkeinoministeriö. Tutkimukset ovat toteuttaneet Tilastokeskuksen Haastattelu- ja tutkimuspalvelut – yksikkö. Tutkimukset ovat julkaistu Matkailun edistämiskeskuksen Internet-sivuilla. Rajahaastattelujen tiedot kerättiin rajanylityspisteissä henkilökohtaisina haastatteluina.

1.5 Viitekehys

Tutkimuksessani on kolme osaa: johdanto, teoria ja yhteenveto. Johdannossa käyn läpi aiheen, työn tavoitteet, rajaukset ja tutkimusmenetelmän. Muussa työssä kerron Venäjän taloudesta yleisesti ja syitä sen kehitykselle sekä myös suurimmista taloudellisista tapahtumista, jotka ovat ratkaisevasti vaikuttaneet talouden kehitykseen. Kerron myös venäläisten matkailusta Suomeen ja siitä, miten matkailu on kehittynyt lähivuosien aikana.

Johdanto

- aihepiiri
- tavoitteet ja rajaukset
- tutkimusongelmat
- tutkimusmenetelmä

Teoria

- Venäjän talous ja matkailu
  - Talouskriisi 1998
  - Vuodet 1999–2002
  - Vuodet 2003–2007
  - Talouskriisi 2008–2009

Yhteenveto

- johtopäätökset

Kuva 1 Viitekehys

2 VENÄJÄN TALOUS JA MATKAILU SUOMEEN 1998–2008

Tässä luvussa käsittelen Venäjän talouden ja matkailun kehitystä vuodesta 1998 vuoteen 2008. Olen jakanut luvun neljään osaan. Ensimmäinen osa käsittelee vuotta 1998, toinen osa vuosia 1999–2002, kolmas osa vuosia 2003–2007 ja neljäs osa vuosia 2008–2009.

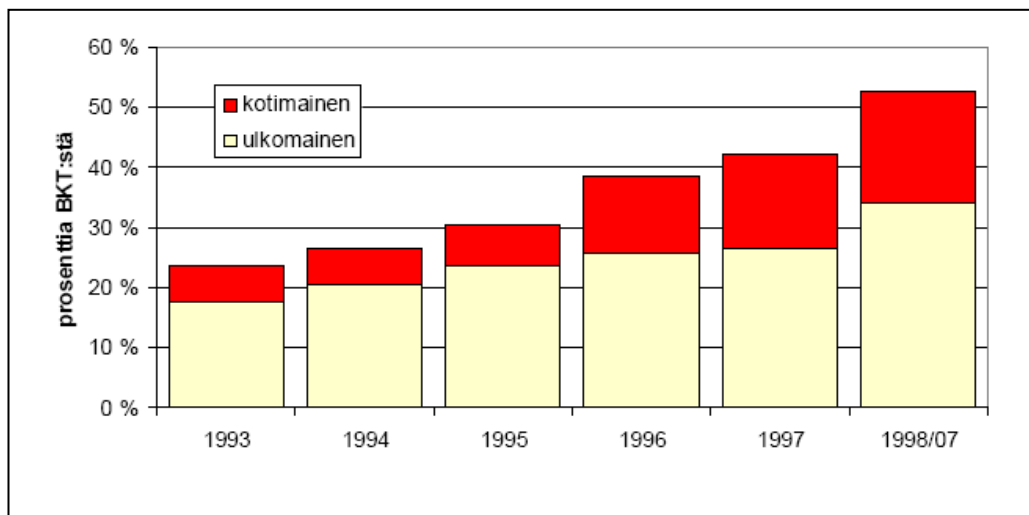
Venäjä on 1990-luvun alun siirtymätaloudesta siirtynyt markkinatalouden pörssiakakauteen, jossa markkinat määräävät hinnat ja yritykset saavat puuhailta omiaan. Tämä on tapahtunut muun muassa yksityistämällä valtionyrityksiä, vapauttamalla hintoja, ulkomaankauppaa ja yritystoimintaa. Koko 1990-luvun Venäjän talous oli syvässä lamassa. Vuonna 1997 taloudessa oli nähtävissä pientä kasvua, mutta vuoden 1998 talouskriisi muutti taas tilannetta. Seuraavana vuonna talous lähti nousuun ja on siitä lähtien kasvanut vuosi vuodelta. Vuoden 2003 aikana BKT ylitti ensimmäisen kerran BKT:n tason ennen siirtymää Neuvostoliitosta Venäjään. Talous jatkoi kasvuaan kunnes vuoden 2008 uusi finanssikriisi muutti tilannetta. (Rautava & Sutela, 2000.)

2.1 Talouskriisi vuonna 1998

Venäjän talousromahdus alkoi elokuussa vuonna 1998. Tuolloin hallitus ilmoitti, että rupla devalvoidaan ja ettei se pysty hoitamaan kotimaisia velkojaan. Hallitus myös määräsi, että pankit ja yritykset eivät saa maksaa ulkomaisia velkojaan 90 päivään. Myöskään Venäjän hallitus ei pystynyt maksamaan ulkomaisia velkoja ja Venäjä ajautui talouskriisiin. Ennen kriisiä yhdellä dollarilla sai kuusi ruplaa, mutta kriisin takia dollarilla sai jo 20–25 ruplaa. Vuonna 1998 inflaatio nousi syyskuussa 38 prosenttiin ja koko vuoden inflaatio 84 prosenttiin. (Rautava & Sutela, 2000.)

Venäjän federaation budjetti oli vuosina 1992–1998 alijäämäinen. Alijäämä rahoitettiin rahan määrää lisäämällä ja velkaantumalla. Vuosina 1992–1994 suuri osa alijäämästä rahoitettiin lisäämällä ruplien määrää, mikä myös piti inflaation korkeana. Vuonna 1995 kehitettiin lyhytaikaiset ruplamääräiset GKO-

velkakirjamarkkinat. Seuraavana vuonna 1996 markkinat avattiin ulkomaisille sijoittajille ja hallitus rahoitti budjettialijäämäänsä velkaantumalla, jolloin myös inflaatio hidastui. GKO-velkakirjojen liikkeellelasku johti siihen, että Venäjä velkaantui nopeasti. Vuonna 1992 velkaa oli ollut n. 110 miljardia dollaria, mutta vuonna 1998 ennen kriisiä velkaa oli jo noin 240 miljardia dollaria. Suurin osa velkaantumisesta oli siis tapahtunut lyhyessä ajassa vuosien 1996–1998 aikana, kuten kuvio 1 esittää. Velka oli lyhytaikaista, joten valtio joutui laskemaan liikkeelle uusia velkakirjoja maksaakseen pois edellisiä velkoja, mikä johti myös ruplien kysynnän heikkenemiseen. Vuonna 1998 devalvaatio-odotukset ja korot nousivat ja siitä johtuen myös valtion velanhoitomenot kasvoivat. (Komulainen 2002.)

Kuvio 1 Venäjän federaation velkaantuminen v. 1993 - 1998 (Komulainen 2002)

Vuoden 1998 alkupuolella Venäjän vienti väheni. Kauppatase jäi kuitenkin ylijäämäiseksi ja vaihtotaseen alijäämää oli vain vähän. Vientitulojen vähenemisen vuoksi jotkut yritykset eivät kuitenkaan pystyneet tai halunneet maksaa veroja, mikä taas vähensi vuoden 1998 budjettialijäämää. Ennen kriisiä Venäjän talous ei ollut rahatalous, vaan venäläiset käyttivät maksuvälineenä dollareita. Vaihdon välineenä käytettiin myös tavaroita, ja ennen kriisiä mm. teollisuustuotannossa vaihtokaupan osuus oli yli 50 prosenttia. Myös veroja maksettiin tavaroilla ja se vaikeutti budjetin hoitoa. Venäjän talouden ruplien heikko kysyntä vaikeutti myös ruplamääräisten velkakirjojen liikkeellelaskua, ja se teki taloudesta herkemmän mm. kansainvälisille muutoksille. Yksi kriisin

tekijä oli myös se, että talous ja politiikka sekoittuivat tärkeitä taloudellisia päätöksiä tehtäessä ja julkinen sektori oli heikko. (Komulainen 2002.)

Aasiassa viisi maata ajautui valuuttakriisiin vuonna 1997, ja se vähensi pääomien virtaamista mm. Venäjälle. Vuosina 1997–1998 Venäjän vientituloista 65 prosenttia muodostui raakaöljyn, maakaasun, öljytuotteiden ja metallien viennistä. Aasian kriisin takia raaka-aineiden kysyntä laski. Samalla myös raaka-aineiden hinnat lähtivät laskuun ja sijoittajat vähensivät sijoituksiaan. Tämä aiheutti sen, että budjettitulot vähenivät. GKO-velkakirjojen korot nousivat ja budjettialijäämä paheni. Elokuussa 1998 pelätty valuuttakriisi ja Venäjän maksukyvyttömyys toteutuivat. (Komulainen 2002.)

Ennen kriisiä Venäjän pankit olivat vain vähän velkaantuneet. Ulkomaistakaan velkaa ei juuri ollut. Pankkien kokonaisvarat olivat vain 35 % BKT:sta, kun taas monissa muissa siirtymätalouksissa ne olivat paljon suuremmat. Eräät pankit alkoivat kuitenkin myydä kansainvälisille sijoittajille termiinisopimuksia, joilla sijoittajat pystyivät suojaamaan GKO-velkakirjojensa valuuttariskin mahdollisen ruplan devalvoimisen varalta. Näiden sopimusten arvo oli noin 200 miljardia dollaria, joka oli kaksi kertaa enemmän kuin koko pankkisektorin varat yhteensä. Nämä termiinisopimukset olivat yksi syy talouskriisiin. Pankkien varoista n. kolmannes oli sijoitettu arvopapereihin. Devalvaatio ja velanhoidon laiminlyönti aiheuttivat pankkikriisin, ja lisäksi monet pankit ajautuivat konkurssiin. Pankkien kokonaisvarat laskivat noin 23 prosenttiin BKT:sta. Pankkikriisin vaikutus kokonaistalouteen oli kuitenkin vähäistä. (Komulainen 2002.)

Ruplan devalvoituessa reaalitytulot vähenivät rajusti. Ennen kriisiä kansalaisten keskipalkka oli ollut 180 dollaria, mutta vuoden 1998 lopussa keskipalkka oli vain alle 70 dollaria. Myös tavarat kallistuivat ja inflaatio oli 84 % vuonna 1998. Kriisin takia BKT laski 5 %. Ruplan devalvoitumisen johdosta teollisuuden kilpailukyky kuitenkin parani vienti- ja kotimaanmarkkinoilla. Reaalinen valuuttakurssi oli vuonna 1999 noin 40–50 prosenttia heikompi kuin ennen kriisiä. Vuonna 1999 teollisuustuotanto kasvoi 11 prosenttia, mutta Venäjän tuonti sen sijaan supistui. Eniten tuonnin supistuminen vaikutti Baltian maihin,

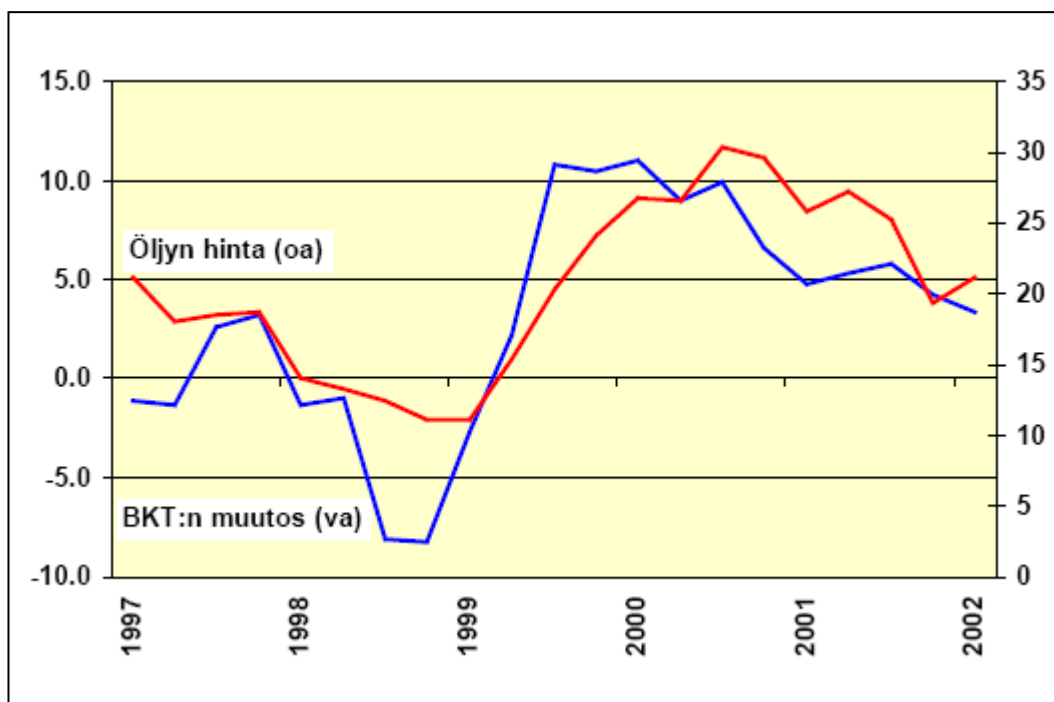
joiden vienti, teollisuus- ja kokonaistuotanto laskivat vuonna 1999. Vaikutukset olivat kuitenkin lyhytaikaisia. Suomen vienti Venäjälle laski yli 50 %, mutta vuosien 1999–2001 aikana ennen kriisiä ollut taso saavutettiin. (Komulainen 2002.)

Elokuun talouskriisi ei kuitenkaan ollut niin kohtalokas kuin yleisesti luullaan. Kriisillä oli myös positiivisia vaikutuksia. Tuonnin rajun supistamisen johdosta Venäjän oma teollisuus alkoi elpyä. Vuonna 1999 oli havaittavissa jo pientä talouskasvua. Öljyn maailmanmarkkinahinnan kohoaminen oli myös yksi osasy talouden nousuun. Heti talouskriisin jälkeen Venäjällä oli myös poliittinen kriisi ja hallitus vaihdettiin. Kriisin jälkeen, talouden pikkuhiljaa vakiintuessa, myös Venäjän sisäinen politiikka rauhoittui. (Kirkinen 2006.)

2.2 Vuodet 1999–2002

2.2.1 Talouden kasvu kriisin jälkeen

Vuoden 1998 talouskriisin jälkeen Venäjän talous lähti kasvamaan voimakkaasti ja on kasvanut siitä lähtien. Talouskasvu johtui heikosta ruplan kurssista, joka aiheutti tuonnin supistumisen ja sitä kautta korvaavan kotimarkkinatuotannon lisääntymisen. Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta lähti myös nousuun, mikä lisäsi vientiä ja samalla myös nosti talouden kasvua. (Lainela 2004.) Kuviosta 2 (s.13) näkyy, kuinka öljyn hinta lähtee nousuun ja kiihdyttää entisestään talouden kasvua.

Kuvio 2 Venäjän BKT:n muutos (%) ja öljyn hinta (USD/tyynnyri) (Näkökulmia Venäjän talouteen - BOFIT-seminaari 13.5.2002. BOFIT online 7/2002)

Kotimarkkinatuotanto suojattiin tehokkaasti ulkomaiselta kilpailulta ja raaka-aineiden korkeat maailmanmarkkinahinnat kasvattivat myös osaltaan tuloja. Nämä seikat paransivat tavallisten kansalaisten ostovoimaa, mikä myös edisti talouskasvua. (Pirilä & Saarinen 2003.)

Talouden kasvuun vaikuttivat myös keskuspankkirahoituksesta pidättäytyminen sekä tiukka finanssipolitiikka, joiden vaikutuksesta rupla ja inflaatio vakautuivat. Kohonneet raaka-aineiden hinnat, parantunut talouspolitiikka ja parempi yritysten kannattavuus vaikuttivat siihen, että myös investoinnit lähtivät kasvuun vuoden 1999 puolivälissä. Presidentti Putinin johdolla vuosina 2001–2002 tehdyt talousuudistukset auttoivat investointien ja kokonaistuotannon kasvua, mikä vähensi aikaisemmin Venäjän taloudelle kuuluvia ominaispiirteitä. Teollisuustuotannossa vaihtokaupan osuus liikevaihdosta väheni alle 15 prosentin ja ruplatalouden osuus kasvoi. Myös taloudellisia ja poliittisia päätöksiä alettiin tehdä enemmän toisista riippumatta. (Komulainen 2002.)

Bruttokansantuotteen tuotantorakenne muuttui myös. Kaupan ja palveluiden osuus kasvoi merkittävästi ja toisaalta teollisuuden ja maatalouden osuudet

pienenivät. Inflaatio oli korkealla 1990-luvun alkupuolella. Ennen kriisiä inflaatio oli vain 5–6 prosenttia. Kriisin aikana, kun rupla devalvoitiin, inflaatio ampaisi 84 prosenttiin vuonna 1998, jonka jälkeen se alkoi laskea. Vuonna 1999 inflaatio oli n. vajaa 40 prosenttia, seuraavana vuonna enää 20 prosenttia ja siitä eteenpäin se lähti tasaisesti laskemaan (Pirilä & Saarinen 2003.)

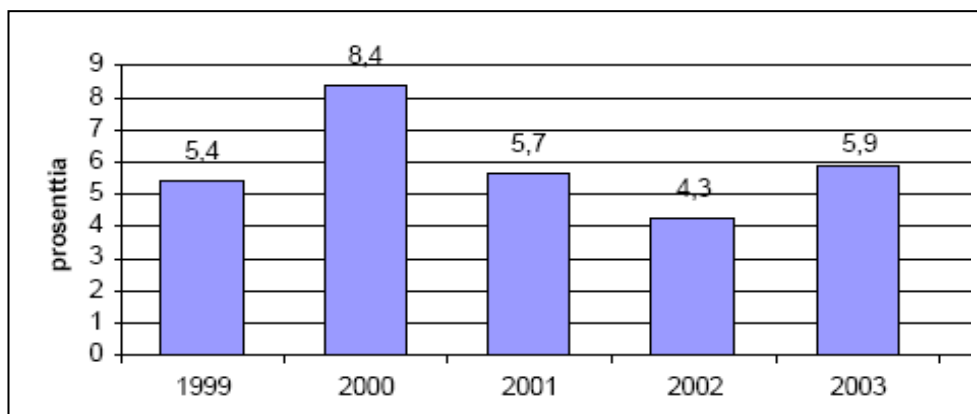
Teollisuustuotanto laski 1990-luvulla, mutta talouskriisin vaikutuksesta se lähti taas nousuun. Vuonna 1999 teollisuustuotanto kasvoi 7,5 prosenttia, vuonna 2000 kasvua oli 12,1 prosenttia ja vuonna 2001 kasvua oli 4,9 prosenttia. Sen jälkeen tuotanto on kasvanut tasaisesti. (Pirilä & Saarinen 2003.) Vuosina 1999–2000 eniten kasvoivat kemian, kevyen teollisuuden, koneenrakennuksen, metsän, raudan ja teräksen toimialat. Kasvua oli vuosittain 10 prosenttia. Öljy- ja kaasuteollisuuden kasvu oli sen sijaan hidasta. (Komulainen 2002.)

Kriisin jälkeen Venäjällä alettiin noudattaa tiukkaa talouspolitiikkaa, ja Venäjän velkaantumisen vuonna 2001 laski 40 prosenttiin BKT:sta. Myös Venäjän pääomamarkkinat ja osakemarkkinat piristyivät. Markkinoille ei valtavasti virrannut ulkomaisia pääomia, mutta osakemarkkinoiden kasvu loi pohjan yritysten kansainvälistymiselle. Myös pienempien yritysten arvostus kasvoi samalla, kun isommat yritykset kasvoivat. Suuryritykset pystyivät hankkimaan pääomia ulkomailta ja suuryritysten omistajille tuli myös kiinnostus myydä omistuksiaan. (Lainela 2004.)

Suorat sijoitukset ulkomailta vuosien 1999–2002 aikana eivät olleet juurikaan suuria, vaikka 2000-luvun alussa poliittiset ja taloudelliset asiat Venäjällä olivat suhteellisen vakaita. Sijoitukset vaihtelivat neljän ja vajaan viiden miljardin dollarin välillä vuodessa. Kohteena olivat alat, joilla oli hyvä vientimenestys tai joilla oli nopea kasvuvauhti. Vuonna 2002 teollisuus sai kaikista suorista sijoituksista 48 %. Teollisuuden alalla öljyntuotanto sai eniten sijoituksia, 17 %. Seuraavina tulivat elintarviketeollisuus 11 % ja koneenrakennus 7 %. Eniten suoria sijoituksia vuonna 2002 tuli Yhdysvalloista, Kyprokselta, Alankomaista, Saksasta, Iso-Britanniasta ja Japanista. (Lainela 2004.)

2.2.2 Talouskasvun vaikutukset kansalaisiin

Talouden kasvu oli vakaata. Vuonna 2002 kasvu hidastui 4,3 prosenttiin, mutta se oli silti nopeampaa kuin monissa muissa länsivaltioissa keskimäärin. Kuviossa 3 on esitetty BKT:n kasvua. Vuonna 2002 viennin ja kulutuksen osuus kysynnässä nousi, mutta investoinnit laskivat. Vuonna 2002 nimellinen henkeä kohden laskettu BKT oli 2410 dollaria. Se oli vain 10 % EU-maiden vastaavasta keskiarvosta. Nimellisesti Venäjän BKT oli vain 2,5-kertainen Suomeen verrattuna, mutta ostovoimakorjattuna se oli kymmenkertainen. Lisäksi tilastojen ulkopuolinen harmaan talouden osuus oli suuri. (Pirilä & Saarinen 2003.)

Kuvio 3 Venäjän BKT:n kasvu v.1999–2003 (Pirilä & Saarinen 2003)

Reaalitulot kasvoivat yritysten parantuneen kannattavuuden ja teollisuustuotannon kasvun johdosta. Kotimaisen kysynnän ansiosta vuonna 2001 talous kasvoi, vaikka vienti samaisena vuonna hieman väheni edelliseen vuoteen verrattuna. Kauppataaseen ylijäämä mahdollisti kotimaisen kysynnän kasvun velanhoitokyvyn ja ulkoisen tasapainon vaarantumatta. (Komulainen 2002.)

Vuonna 1999 reaalitulot olivat noin kolmanneksen pienemmät kuin ennen talouskriisiä vuonna 1997 (Rautava & Sutela 2000). Siitä ne kuitenkin vuosi vuodelta kasvoivat. Taulukosta 1 (s.16) näkyy, kuinka tulot kasvoivat. Myös keskimääräinen eläke ja köyhyysraja nousivat huomasti verrattuna aikaisempiin vuosiin. Samalla kun ostovoima kasvoi, se lisäsi myös vähittäiskaupan myynnin ja muiden erilaisten palveluiden tuotannon kasvua. Tulot kuitenkin jakautuivat

hyvin epätasaisesti. Varsinainen ostovoiman kasvu koski nimenomaan ns. keskiluokkaa. (Pirilä & Saarinen 2003.)

Taulukko 1 Tulorakenteen kehitys Venäjällä (Pirilä & Saarinen 2003)

	1998	1999	2000	2001	2002
Nimelliset tulot asukasta kohden (EUR/kk)	40,8	62,8	88,0	117,2	130,9
Reaalitulot asukasta kohden (% ed. vuoteen nähden)	84	88	113	110	110
Keskimääräinen eläke (EUR/kk)	16,1	17,0	26,8	39,2	49,5
Köyhyysraja (EUR/kk)	19,9	34,4	46,7	57,4	61,2
Väestöstä köyhyysrajan alapuolella (%)	23	28	29	27	25
Työttömyysaste (%)	13,2	12,6	9,8	8,9	7,9

Keskiluokan ostovoiman kasvu vaikutti matkailuun, sekä matkustajamäärien kasvuna, että matkustajien käyttämän rahan lisääntymisenä. Vuonna 1999 venäläisiä matkailijoita kävi Suomessa 775 200, ja se oli vain hieman enemmän kuin vuonna 1998. Rahaa venäläiset käyttivät noin 1,2 miljardia markkaa eli euroiksi muutettuna se oli 201,8 milj. euroa. Seuraavana vuonna matkustajamäärä kasvoi 20 % eli 926 000:een ja rahankäyttö noin 30 % eli 270 milj. euroon. Seuraavina vuosina kävijämäärät kasvoivat tasaisesti. Vuonna 2001 kasvua oli 31 % ja 26 % vuonna 2002. Vuonna 2002 matkailijoita oli jo 1 530 000. Rahankäyttö kasvoi myös vuonna 2001, jolloin se oli 364,4 milj. euroa. Vuonna 2002 rahankäyttö kuitenkin väheni 358,9 milj. euroon. (Rajahaastattelututkimukset A:109 (2000), A:113 (2001), A:120 (2002), A:129 (2003).)

Venäjän talouskasvu on ollut varmasti merkittävin syy Suomeen matkustavien venäläisten määrään sekä heidän rahankulutuksensa kasvuun. Vuosina 2001–2002 matkustajamäärien kasvu hidastui ja rahankäyttö pieneni, mikä saattoi johtua Venäjän talouskasvun hidastumisesta, kun öljy ja muiden raaka-aineiden maailmanmarkkinahinnat laskivat.

Venäläisten yleisin matkojen pääsyy vuonna 1999 oli työmatka ja siitä eteenpäin vuosina 2000–2002 vapaa-ajan matka. Vuosina 1999–2001 työmatkalla oli noin runsas kolmannes matkustajista. Vuonna 2002

työmatkalaisia oli enää vain viidennes venäläisistä. Vapaa-ajan matkustajia oli vuonna 1999 kolmannes, mutta jo vuonna 2002 heitä oli jo puolet matkustajista. Vuosina 1999–2000 päiväkävijöiden osuus oli puolet. Seuraavana kahtena vuotena päiväkävijöitä oli kaksi kolmasosaa matkustajista. Kolmen vuoden aikana työmatkalaisten osuus väheni ja vapaa-ajan matkustajien ja päiväkävijöiden määrä kasvoi. Kun Venäjän talous kasvoi, niin tavallisilla kansalaisilla alkoi olla varaa käydä Suomessa lomalla ja samalla työmatkalaisten osuus koko matkustajamäärästä laski.

Vuonna 1999 venäläiset käyttivät rahaa päivää kohden keskimäärin 72 euroa ja koko matkaa kohden 269 euroa. Vuonna 2001 vastaavat luvut olivat 114 euroa ja 307 euroa. Seuraavana vuonna rahankäyttö laski, kuten kokonaisrahankäyttökin, mikä johtui Venäjän talouskasvun hidastumisesta. Vuosina 1999–2001 venäläisten pääasiallinen matkakohde oli pääkaupunkiseutu. Vuonna 2002 se oli Järvi-Suomi ja Kainuu. Järvi-Suomi käsittää Lappeenrannan ja Imatran kaupungin, joihin varmasti suurin osa matkoista suuntautui, sillä päiväkäynnillä oli tuona vuonna kaksi kolmasosaa matkustajista. Suurin osa päiväkävijöistä oli ostosmatkalaisia. (Rajahaastattelututkimukset A:109 (2000), A:113 (2001), A:120 (2002), A:129 (2003).)

2.3 Vuodet 2003–2007

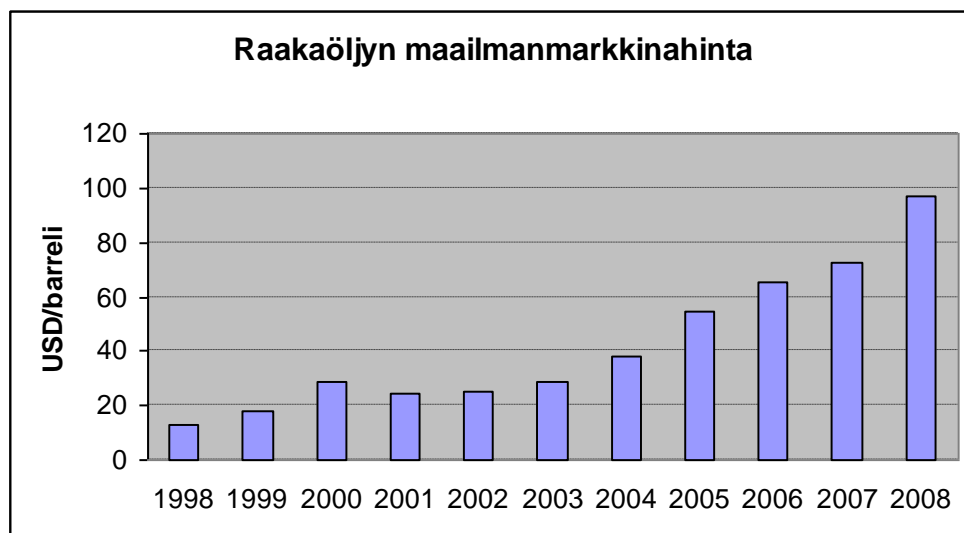
Venäjän talous kasvoi 2000-luvun alussa ja jatkoi vuosi vuodelta kasvuaan. Se rauhoitti yhteiskunnallista ja poliittista ilmapiiriä ja loi mahdollisuuksia ja edellytyksiä investoinneille (Tiri 2007). Vuosien 2000–2005 aikana Venäjän BKT kasvoi vuosittain n. 6 % (Juurikkala, Korhonen, Ollus, Sutela, Tekoniemi 2006).

2.3.1 Öljyn hinnan nousu

Syynä vuosituhanen alun talouden kasvuun oli pitkälti korkea öljyn maailmanmarkkinahinta. Lähes puolet Venäjän vientituloista tuli raaka-öljyn ja

maakaasun viennistä. Raaka-öljyn maailmanmarkkinahinnan nousu toi polttoainesektorille ylimääräisiä tuloja ja samalla se auttoi myös muiden alojen talouskasvua. Esimerkiksi tulot tukivat kuljetuksiin käytettävän kaluston rakentamista ja palkkakehitystä, mikä edisti kulutusta. Kulutus taas tuki muun muassa autoteollisuutta ja elintarviketeollisuutta. Osa öljyn tuomista tuloista laitettiin valtion stabilisointirahastoon. Tosin Venäjän talous oli ja on edelleen erittäin riippuvainen ja haavoittuvainen raakaöljyn maailmanmarkkinahinnasta. Vuonna 2005 öljykaasusektorin osuus BKT:sta oli jopa 37 %. Bruttokansantuotteen rakenne muuttui myös vuosituhannen vaihteessa kaupan osuuden noustessa ja teollisuuden osuuden laskiessa. Erilaisten palveluiden osuus nousi ja uusia palvelumuotoja syntyi lisää. (Tiri 2007.)

Venäjän valtiontalous oli hyvällä mallilla johtuen pääasiassa öljyn hintakehityksestä. Vuonna 2005 budjetin tulot olivat 7611,6 miljardia ruplaa ja budjettimenot 5941,4 miljardia ruplaa. Velanhoitokulut olivat tästä 4 %. Venäjä velkaantui 90-luvulla raskaasti, mutta 2000-luvulla se maksoi nopeasti lainaa pois käyttämällä muun muassa stabilisointirahaston varoja sekä ottamalla lainaa kotimaan markkinoilta laskemalla liikkeelle joukkovelkakirjalainoja. Yritykset alkoivat 2000-luvulla maksaa tunnollisemmin veroja niiden taloudellisen tilanteen kohentuessa. (Tiri 2007.)

Kuvio 4 Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta (Öljy- ja Kaasualan Keskusliitto)

Venäjän öljyntuotannon ja raakaöljyn viennin määrä eivät enää kasvaneet vuonna 2005, mutta talous jatkoi silti kasvuaan, mikä johtui raaka-öljyn korkeasta hinnasta sekä kotitalouksien kulutuksen kasvusta. Vuodesta 1998 vuoteen 2005 raakaöljyn maailmanmarkkinahinta nousi viisinkertaiseksi, kuten kuvioista 4 (s.18) näkyy, ja Venäjältä tuli maailman toiseksi suurin öljyntuottaja. (Juurikkala ym. 2006.)

2.3.2 Matkailijamäärän kasvu

Öljyntuotannolla ja viennillä oli suuri merkitys talouskasvulle. Talous alkoi myös monipuolistua. Vuonna 2005 kaivannaistuotanto, johon myös öljyntuotanto kuuluu, kasvoi vain alle 2 %, mutta vuonna 2004 kasvua oli jo 8 %. Kulutusjohtoiset tuotantoalat, kuten vähittäiskauppa, rakentaminen ja tehdasteollisuus, kasvoivat nopeasti, ja se piti talouskasvua yllä. Kotitalouksien kulutus kasvoi huimasti 2000-luvulla. Kasvu oli n. 9 % vuodessa ja vuosina 2004–2005 kasvua oli vuosittain jopa 11 %. Tämä edesauttoi mm. vähittäiskaupan nopeaa kasvua. (Juurikkala ym. 2006.)

Vuonna 2003 venäläisiä matkailijoita kävi Suomessa jälleen edellisvuotta enemmän, mutta heidän rahankäyttönsä väheni. Seuraavina vuosina matkailijamäärät kasvoivat tasaisesti. Rahankäyttö sen sijaan laski vuonna 2004. Vuonna 2003 laskua oli 11 % ja 9 % vuonna 2004. Seuraavana vuonna rahankäyttö alkoi taas kasvaa ja vuonna 2005 kasvua oli jo 30 %. Vuonna 2004 rahaa käytettiin 290 milj. euroa, mutta vuonna 2008 rahaa meni jo 596 milj. euroa. (Rajahaastattelutkimukset A:136 (2004), A:145 (2006), A:150 (2006), A:154 (2007).) Matkailijamäärät nousivat siis joka vuosi. Toisaalta vuosina 2003–2006 kasvu oli erittäin vähäistä, vain muutama prosentti vuodessa. Syy matkailijamäärien laskuun, sekä myös siihen, että matkustajien rahankäyttö laski, saattaa olla se, että Venäjän talouskasvu hieman hidastui 2000-luvun alussa raaka-aineiden maailmanmarkkinahintojen laskun takia. Toisaalta koko 2000-luvun ajan venäläisten keskipalkka on kasvanut vuosittain noin 25 - 30 %.

Vuosina 2003–2007 venäläisten matkojen pääsyy oli vapaa-ajan matka, joilla oli suunnilleen puolet matkustajista. Työmatkalaisten osuus sen sijaan muuttui vuosien aikana. Vuonna 1999 työmatkalla oli vajaa 40 % venäläisistä, vuonna 2003 osuus oli 20 % ja vuonna 2007 työmatkalla oli enää 14 % matkustajista. Päiväkävijöiden osuus oli runsas kaksi kolmasosaa venäläisistä matkustajista. Venäjän talouskasvusta ja keskipalkan nousun vuoksi tavallisilla kansalaisilla oli varaa matkustaa Suomeen ja muualle maailmaan. Vuonna 2003 venäläiset käyttivät rahaa päivää kohden keskimäärin 82 euroa ja koko matkaa kohden 201 euroa. Seuraavien vuosien aikana oli pientä tasaista kasvua ja vuonna 2007 rahaa käytettiin päivittäin 90 euroa ja koko matkalla keskimäärin 227 euroa. Venäläisten pääasiallinen matkakohde oli Järvi-Suomi ja Kainuu, mihin matkusti noin kolmannes matkustajista. (Rajahaastattelutkimukset A:136 (2004), A:145 (2006), A:150 (2006), A:154 (2007).)

2.3.3 Tasainen talouskasvu

Koko 2000-luvun Venäjän finanssipolitiikka oli tarkkaa ja valtiontalous oli ylijäämäinen tukien talouskasvua. Vakaa finanssipolitiikka paransi myös Venäjän kansainvälistä luottokelpoisuutta. Investointien kasvu 2000-luvulla oli noin 10 % vuodessa, mikä oli nopeaa. Investointiaste sen sijaan oli vain 20 % BKT:sta, mikä oli hitaampaa kuin monien muiden kehittyvien maiden ja vastasi keskimääräisen EU-maan investointitasoa. (Juurikkala ym. 2006.)

Öljyn tuotanto laski hieman vuonna 2005, mutta vientitulot pysyivät korkeana, mikä johtui korkeasta öljyn hinnasta. Vientitulot kasvattivat vaihtotaseen ja valtiontalouden ylijäämää ja sitä kautta myös kansalaisten tuloja ja kulutusta. Vuonna 2005 raaka-öljyn ja öljyjalosteiden osuus vientituloista oli 44 % ja viennin arvo kasvoi myös 44 %. Viennin määrä ei kasvanut, mutta korkea hinta nosti viennin arvoa. Vuosina 2000 – 2004 viennin määrä kasvoi vuosittain noin 10 %, mutta vuonna 2005 se kasvoi enää 5,5 %. Rupla vahvistui ja se vaikutti kotimaisen teollisuuden hintakilpailukykyyn laskien vientiä ja nostaa tuontia. Nopeasti kasvava kulutus edellytti tuonnin lisäämistä. Vuonna 2005 tuonti kasvoikin 16 % vaihtotaseen ollen silti ylijäämäinen. Vuonna 2005 vaihtotase oli

n. 11 % BKT:sta. Bruttokansantuote kasvoi 6,4 % vuonna 2005. (Juurikkala ym. 2006.) Budjetin ylijäämä oli vuosina 2001–2005 lähes 4 % ja vuosina 2006–2007 jo yli 6 %. Syitä olivat tiukka finanssipolitiikka ja suuret verotulot. Vuoden 2007 maaliskuussa inflaatio oli 7,5 %, mutta vuoden 2008 huhtikuussa se oli jo 14,2 %. Inflaation kiihtymisen syynä oli mm. raaka-aineiden hintojen nousu, ja erityisesti ruokaraaka-aineiden ja valmiiden elintarvikkeiden hintojen nousu. (Korhonen, Lainela, Solanko, Sutela 2008.)

Bruttokansantuotteen kasvu vaikutti myös matkailuun. Vuonna 2007 matkailijamäärä kasvoi noin 20 % vuoteen 2006 verrattuna, ja seuraavana vuonna kasvua oli 13 % edelliseen vuoteen verrattuna (Rajahaastattelututkimus A:158, 2008). Näihin samoihin aikoihin, tai itse asiassa jo muutama vuosi aiemmin, myös öljyn maailmanmarkkinahinta nousi maailmalla, ja sen seurauksena Venäjän talous koheni. Tämä saattaa olla syynä suureen matkailijamäärän kasvuun. Vuonna 2003 venäläisiä matkailijoita kävi Suomessa n. 1,6 milj., ja vuonna 2008 kävijöitä oli jo 2,3 miljoonaa (Rajahaastattelututkimus A:164, 2009).

Venäjän finanssipolitiikka oli koko 2000-luvun ajan kireää. Valtion budjetti oli ylijäämäinen, mikä johtui pääasiassa korkeista öljytuloista. Ulkomaista velkaa maksettiin pois ja öljytuloja kerättiin vakausrahastoon. Vuonna 2007 rahaston koko oli 12 % BKT:sta. Ulkomaista velkaa oli n. 3 % BKT:sta. Rahoitustase on myös ollut ylijäämäinen. Venäjälle on vuosi vuodelta virrannut ulkomaista pääomaa. Pääasiassa ne ovat olleet lainoja, mutta myös sijoituksia. (Lainela, Ollus, Simola, Sutela 2008.) Venäjän tasainen talouskasvu 2000-luvulla on yksi syy siihen, että joka vuosi Suomessa käy yhä enemmän venäläisiä matkailijoita. Ainakin se antaa siihen edellytykset. Keskipalkka on tasaisesti kasvanut, vaikka se edelleenkin on kaukana länsimaiden tasosta.

2.4 Talouskriisi 2008 - 2009

Kansainvälinen talouskriisi iski myös Venäjälle, kuten muuallekin maailmaan. Venäjän suurimmat ongelmat olivat rahoitusongelmat ja öljyn hinnan voimakas

lasku. Kesällä 2008 Urals-öljyn tynnyrihinta oli 140 dollaria, mutta vuoden 2009 alussa hinta oli enää vain noin 40 dollaria/tynnyri. Hinta laski puolessa vuodessa noin 70 %. Öljyn hinnan laskun myötä myös vientitulot laskivat. Venäjän talouteen öljyn hinnalla on suuri merkitys. Öljy- ja kaasusektorin osuus BKT:sta on noin 20–30 % ja Venäjän vientituloista ne muodostavat yli 60 % ja federaatiobudjetin tuloista noin puolet. Öljytulojen vaikutus on myös laajempi. Ne vaikuttavat esimerkiksi palkkoihin ja ruplan kurssikehitykseen. Myös useiden yritysten vakavaraisuus on parantunut, ja se on mahdollistanut edullisemman rahoituksen saamisen ulkomailta. (Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi 2009)

Määrällisesti öljyvienti ei ole Venäjällä moneen vuoteen kasvanut, joten öljyn hinnan lasku vaikuttaa välittömästi vientituloihin. Talouskriisin vuoksi Venäjältä lähti suuri määrä pääomaa ja pörssikurssit laskivat reilusti. Pääomien virtaaminen pois maasta aiheutti myös sen, että investoinnit vähenivät. Se vähensi selvästi teollisuustuotantoa ja rakentamista. Myös reaalitytulot vähenivät ja työttömyys lisääntyi ja ne taas laskivat kulutusta. (Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi 2009.)

Yritykset Venäjällä rahoittavat omia investointejaan pääasiassa omista varoistaan. Viime vuosina luottojen osuus investointien rahoituksessa on kuitenkin kasvanut. Pienyritysten mahdollisuudet luoton saamiseen ovat olleet vähäiset. Suuryrityksille sen sijaan mahdollisuudet ovat olleet paremmat. Ruplan vahvistuminen ja matalat korot aiheuttivat sen, että monet isot yritykset ottivat huomattavasti velkaa. Nyt talouskriisin vaikutuksesta, kun rupla on heikentynyt ja tulot vähentyneet, monilla yrityksillä on vaikeuksia maksaa lainoja takaisin. (Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi 2009.)

Kotitalouksien ottamat lainat ovat myös kasvaneet viime vuosina. Pääasiassa ne ovat olleet lyhytaikaisia lainoja, joiden takaisinmaksut eivät ole tuottaneet suuria ongelmia. Talouskriisin vuoksi lainantarve ja kulutus ovat vähentyneet. Kulutuksen elpyminen saattaa olla kuitenkin nopeampaa kuin monissa muissa maissa. Kotitalouksista harva on sijoittanut pörssiin, minkä kurssit romahtivat, ja harvalla on ollut mahdollisuutta viime vuosina ostaa asuntoa, koska niiden hinnat ovat nousseet taivasiin. (Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi 2009.)

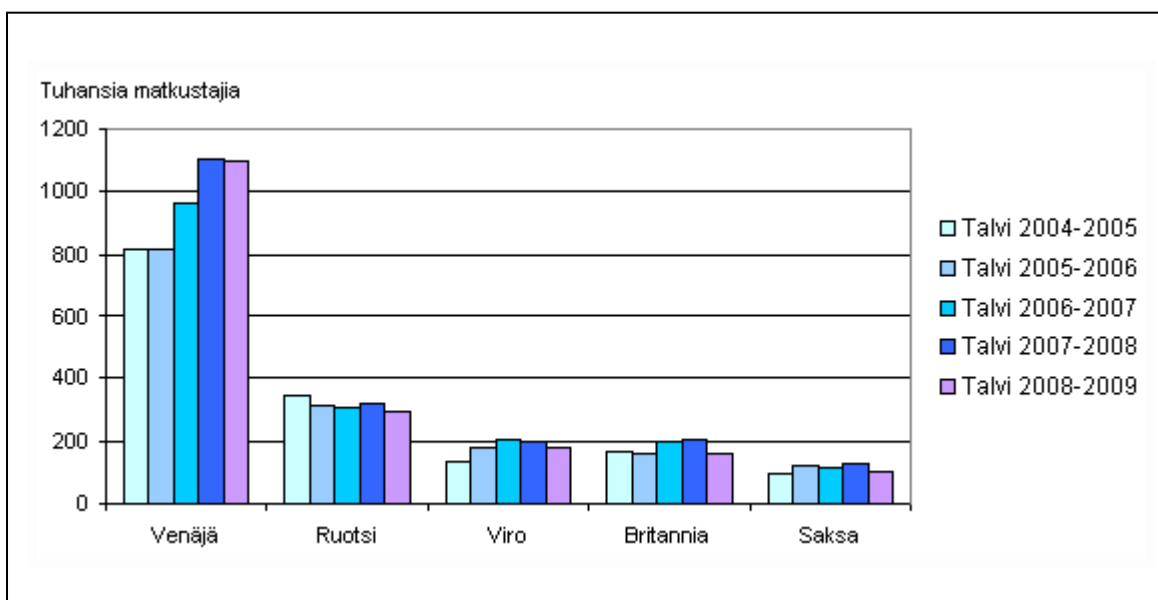
Viime vuosina Venäjän pankkisektori on kasvanut erittäin voimakkaasti. Siihen ovat vaikuttaneet muun muassa talouskasvu, rahoitusalan kehittyminen ja ulkomainen lainanotto. Luottamus ruplaan ja kotitalouksien mahdollisuudet lainanottoon ovat parantuneet. Talouskriisin vaikutuksesta rahoitusmarkkinat jähmettyivät täysin. Kotimaisten lainojen otto hidastui, maksuvaikeudet lisääntyivät ja säästöjä alettiin muuttaa dollareiksi. Tämän seurauksena osa pienistä pankeista todennäköisesti joutuu lopettamaan tai fuusioitumaan, mutta isoimmista pankeista valtio pitää huolen ja näin ollen yrittää pitää rahoitusjärjestelmän pystyssä. (Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi 2009.)

Nykyisellä talouskriisillä on eroa kymmenen vuoden takaiseen talouskriisiin. Silloin kriisin syynä olivat suurimmaksi osaksi Venäjän omat sisäiset ongelmat. Vaihtokauppa ja maksurästit olivat yleisiä yritysten välillä ja yritysten ja työntekijöiden välillä. Tämä johti verotulojen laskuun. Budjettialijäämien seurauksena Venäjä joutui velkakierteeseen, jossa velkaa yritettiin maksaa ottamalla lisää lainaa. (Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi, 2009.) Toisaalta nytkin taloudessa oli yhtäläisyyksiä vuoteen 1998. Rupla oli vahva, tuonti kasvoi ja vienti hidastui, osakekurssit romahtivat ja pääomaa lähti suuri määrä. Valuuttapaon osasyynä oli myös sota Etelä-Ossetiassa, joka huononsi Venäjän suhteita muihin maihin. (Schönberg 2008.)

Nykyiseen talouskriisiin johtaneet syyt löytyvät ulkomailta. Kriisi lähti liikkeelle Yhdysvaltojen asuntomarkkinoilta ja on sieltä levinnyt lähes kaikkialle maailmaan. Voimakkaan talouskasvun ja talousuudistusten myötä Venäjän talous on kuitenkin nyt vakaampi kuin vuonna 1998. Budjetti on ollut ylijäämäinen koko 2000-luvun tähän vuoteen asti. Ylijäämillä yritetään nyt elvyttää taloutta esimerkiksi tukemalla pankkisektoria. Valuuttavaranto, johon ylijäämiä on kerätty, on vähentynyt vuoden 2008 syksystä vuoden 2009 kevääseen noin runsaat 30 %. Ruplan arvo on myös heikentynyt, mutta pysynyt helmikuusta 2009 lähtien suhteellisen vakaana. Öljyn hinnan lasku saattaa tosin vielä heikentää sitä. (Venäjä ja kansainvälinen rahoituskriisi 2009.)

Taluskriisi ei vielä näkynyt vuoden 2008 matkustajatilastoissa. Vuonna 2008 Suomessa kävi 2,3 miljoonaa venäläistä. Matkustajamäärä kasvoi 13 prosenttia edellisvuodesta. Keski-ikänsä Venäjältä tulleet olivat 39-vuotiaita. Heistä puolet oli naisia ja puolet miehiä. Reilu puolet matkustajista kertoi matkansa syyn olleen vapaa-ajanmatka. Työmatkalla Suomessa oli noin 11 prosenttia Venäjältä tulleista ja päivämatkalla Suomessa oli 67 prosenttia matkustajista. Venäjältä saapuneet matkustajat käyttivät rahaa kaikkiaan 595 miljoonaa euroa. Keskimäärin venäläiset käyttivät 107 euroa päivää kohden ja 255 euroa koko vierailua kohden. Kolmannes venäläisistä matkusti Järvi-Suomeen tai Kainuuseen, viidennes Helsinkiin tai Uudellemaalle. (Rajahaastattelututkimus A: 164, 2009, 59)

Talvikaudella 2008–2009 Suomessa vieraili noin 2,4 miljoonaa ulkomaista matkustajaa. Suurin ryhmä heistä olivat venäläiset, joita oli 1,1 miljoonaa. Ensimmäistä kertaa Venäjällä asuvia matkustajia kävi Suomessa enemmän kuin EU-maiden asukkaita. (Ulkomaisten matkustajien määrä pieneni mutta kulutus pysyi ennallaan talvella 2008–2009, 2009).

Kuvio 5 Talvikausilla 2005–2009 Suomessa vierailleet merkittävimpien lähtömaiden matkustajat (Ulkomaisten matkustajien määrä pieneni mutta kulutus pysyi ennallaan talvella 2008–2009, 2009)

3 JOHTOPÄÄTÖKSET

Venäjän taloudellinen tilanne on vuodesta 1998 hieman kangerrellen kehittynyt vakaampaan suuntaan. Mutta toisaalta Venäjän talous perustuu pitkälti öljyn maailmanmarkkinahintaan, mikä tekee talouden rakenteesta ja epävarman. Muut talouden osa-alueet, esimerkiksi kaupan ala, ovat kuitenkin myös kasvaneet. Oma tuotanto ja kulutuksen kasvu ovat tasoittaneet Venäjän talouden rakennetta. Tutkimuksesta selvisi, että Venäjän valtion taloudellinen tilanne on vaikuttanut venäläisten matkustusinnostukseen. Valtion talouskasvu on kohottanut kansalaisten keskipalkkaa ja sitä kautta ostovoimaa. Keskiluokan ostovoiman kasvu vaikutti matkailuun, sekä matkustajamäärien kasvuna, että matkustajien käyttämän rahan lisääntymisenä. Työmatkalaisten osuus matkustajamäärästä on laskenut kymmenen vuoden aikana, mutta määrä on pysynyt jokseenkin samana, pieniä vaihteluita lukuun ottamatta. Venäjän talouskasvu ei ainakaan ole vaikuttanut venäläisten työmatkailun lisääntymiseen Suomeen.

Venäläisten pääasiallinen matkakohde on muuttunut vuosien 1999–2008 aikana. Aluksi suurin osa matkustajista suuntasi matkansa Helsinkiin ja pääkaupunkiseudulle. Vuoden 2002 jälkeen yleisin matkakohde on ollut Järvi-Suomi ja Kainuu. Vuoden 2002 jälkeen suurin osa matkustajista on ollut päiväkävijöitä, mikä saattaa selittää sen. Monet päiväkävijät ovat ostosmatkalaisia, jotka käyvät rajan takana ostosmatkoilla, esimerkiksi Lappeenrannassa ja Imatralla. Lappi ei ole ollut kovinkaan suosittu matkakohde. Tosin, ehkä niiden keskuudessa, jotka viettävät Suomessa useampia päiviä, se voi ollakin.

Suomelle venäläisten matkailu on tuottoisaa liiketoimintaa. Esimerkiksi viime vuonna, 2008, venäläisiä matkusti Suomeen 2,3 miljoonaa. Tämä näkyy myös suurimpien kaupunkien katukuvassa vuodenajasta riippumatta. Suurin sesonki on joulun ja vuodenvaihteen aika, jolloin venäläisillä on pitkät lomat. Toinen suuri matkailusesonki on kesällä. Venäläisten matkat kohdistuvat pääasiassa Järvi-Suomen alueelle, omille tai vuokramökeille ja isompiin kaupunkeihin,

kuten Helsinkiin. Työssäni viisumivirkailijana olen huomannut, että suurin osa viisuminhakijoista on myös matkustanut Turkkiin ja Egyptiin.

Venäjän nykyinen talous on taantumatilassa niin kuin Euroopassa ja muualla maailmassa. Uskon, että se vähentää matkailua Suomeen, koska aikaisempina taantumien jälkeisinä vuosinakin niin on tapahtunut. Olen sitä mieltä, että Suomen pitäisi sijoittaa venäläisiin turisteihin. Suomi onkin tässä onnistunut hyvin, sillä matkailijamäärä on tasaisesti kasvanut. Keskustellessa venäläisten kanssa olen havainnut, että venäläisillä on hyvä mielikuva Suomesta. Se on varmasti edistänyt matkailua Suomeen.

Mielestäni opinnäytetyön aiheeni on ajankohtainen, koska maailmantalous on taantumatilassa ja siitä puhutaan paljon julkisissa tiedotusvälineissä. Venäjä on Suomelle tärkeä kauppakumppani, ja sen talouden tilannetta on hyvä seurata. Yleinen ilmapiiri on suvaitsevaisempi Suomessa kuin ennen, mikä osaltaan edistää venäläisten matkailua Suomeen. Suomessa saa nykyään venäjänkielistä palvelua useassa paikassa.

Opinnäytetyö kokonaisuudessaan oli minulle haastava. Motivaatiota työn tekemiseen oli vaikea löytää, kun olin jo päässyt työelämän makuun. Aineistoa oli kyllä saatavilla paljon. Esimerkiksi Matkailunedistämiskeskus tekee vähintään vuosittain rajahaastattelututkimuksia ja Suomen Pankin siirtymätalouksien tutkimuslaitos julkaisee aktiivisesti Venäjää koskevia talousartikkeleita. Alkuvaikeuksien jälkeen kirjoittaminen alkoi kuitenkin sujua. Suurimmat ongelmat koin ajankäytön suunnittelemisessa ja aikataulussa pysymisessä.

Työn tekeminen oli loppujen lopuksi palkitsevaa, sillä opin tiedonhankkimisesta ja tutkimusprosessista kokonaisuudessaan. Myöhemmin voisi tutkia esimerkiksi sitä, miksi venäläiset valitsevat Suomen matkakohteeksi.

KUVAT

Kuva 1 Viitekehys, s. 8

KUVIOT

Kuvio 1 Venäjän federaation velkaantuminen v. 1993 - 1998, s. 10

Kuvio 2 Venäjän BKT:n muutos (%) ja öljyn hinta (USD/tynnyri), s. 13

Kuvio 3 Venäjän BKT:n kasvu v.1999–2003, s. 15

Kuvio 4 Raakaöljyn maailmanmarkkinahinta, s. 18

Kuvio 5 Talvikausilla 2005–2009 Suomessa vierailleet merkittävimpien lähtömaiden matkustajat, s. 23

TAULUKOT

Taulukko 1 Tulorakenteen kehitys Venäjällä, s. 16

5 LÄHTEET

Hirsjärvi, S., Remes, P. & Sajavaara, P. 2004. Tutki ja kirjoita. 10. uud. laitos. Jyväskylä: Gummerus Kirjapaino Oy.

Juurikkala, T., Korhonen, V., Ollus, S-Erik., Sutela, P. & Tekoniemi M. 2006. Kestääkö Venäjän kasvu? BOFIT online 2/2006. <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/CE3A0FD3-F193-43EA-ADED-03F9EF5EA5C3/0/bon0206.pdf>

Kirkinen, H. 2006. Venäjän historia. 4. painos. Keuruu: Otavan kirjapaino Oy.

Komulainen, T. 2002. Elokuun 1998 talouskriisi. BOFIT online 3/2002. <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/CCE3FC14-8BE1-4EB7-8437-7F33B4EA4EA7/0/bon0302.pdf>

Korhonen, I., Lainela, S., Solanko, L. & Sutela, P. 2008. Medvedevin kauden haasteet. BOFIT online 5/2008. <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/A5BF3A68-7510-4563-B2C0-EE5D576B06C9/0/bon0508.pdf>

Lainela, S. 2004. Investoinnit kasvussa Venäjällä. BOFIT online 3/2004. <http://www.suomenpankki.fi/NR/rdonlyres/03664DA5-848F-4E67-9E06-1DEDD4712061/0/bon0304.pdf>

Lainela, S., Ollus, S-Erik., Simola, H., & Sutela, P. 2008. Venäjä vuoteen 2010 – Katsaus Venäjän talouden lähivuosien haasteisiin. BOFIT online 2/2008. <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/70BFC5BB-CCF0-41FA-8DFD-82077FFFC18C/0/bon0208.pdf>

Näkökulmia Venäjän talouteen - BOFIT-seminaari 13.5.2002. BOFIT online 7/2002. <http://www.bof.fi/NR/rdonlyres/1D847EAD-D634-4D99-8155-9B9CE622BE8B/0/bon0702.pdf>

Pirilä, H. & Saarinen, S. 2003. Pietarin kalansaalis? – Pietarin markkinat suomalaisten ja virolaisten yritysten näkökulmasta. Baltic Business Network. Pan-Eurooppa Instituutti 2003 http://www.tse.fi/FI/yksikot/erillislaitokset/pei/Documents/Julkaisut/Pirila_Saarinen_52003.pdf

Rajahaastattelutkimukset A:109 (2000), A:113 (2001), A:120 (2002), A:129 (2003), A:136 (2004), A:145 (2006), A:150 (2006), A:154 (2007), A:158 (2008), A:164 (2009)

Rautava, J. & Sutela, P. 2000. Venäläinen markkinatalous. Porvoo: WSOY.

Schönberg, K. 2008. Venäjällä on taas talouskriisin merkkejä. Taloussanomat.

